

Sociālās apdrošināšanas sistēmas īstermiņa un ilgtermiņa problēmas un stabilitāte

**Labklājības ministrija
2010.gada 10.maijs**

Sociālās apdrošināšanas sistēma

- Sociālās apdrošināšanas **iemaksu likme** – **33,09%**
- **Solidaritāte** starp sistēmas dalībniekiem
- Uz sociālās apdrošināšanas iemaksām balstīta sistēma

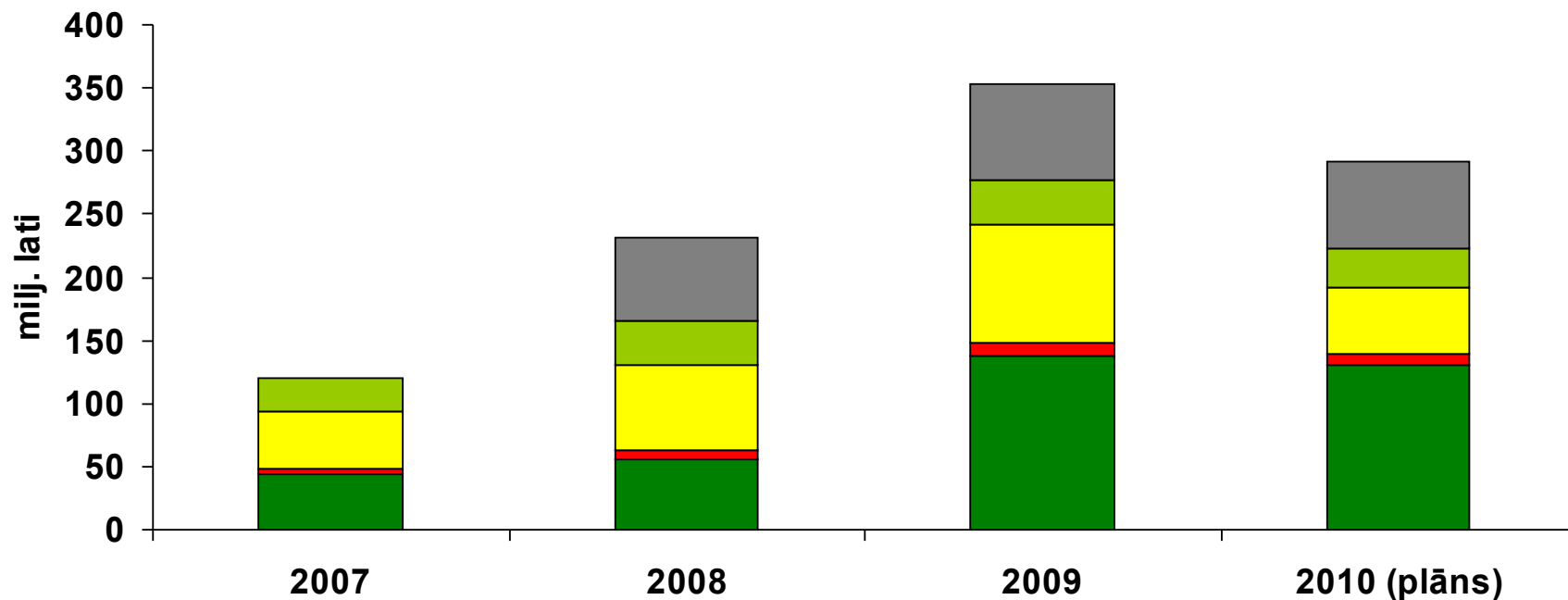

Sociālās apdrošināšanas pabalsti un atlīdzības

- **Bezdarbnieka pabalsts:**
no **50%** līdz **65%** no personas iemaksu algas atkarībā no apdrošināšanas stāža
- **Atlīdzības sakarā ar nelaimes gadījumu darbā vai arodslimību:**
no **35%** līdz **80%** no personas iemaksu algas atkarībā no apdrošinātās personas darbspēju zaudējuma pakāpes
- **Slimības pabalsts:**
80% no personas iemaksu algas
- **Maternitātes, paternitātes pabalsts:**
100% no personas iemaksu algas (no 03.11.2010. - **80%**)
- **Vecāku pabalsts:**
70% no personas iemaksu algas

Izdevumi sociālās apdrošināšanas pabalstiem un atlīdzībām, milj. lati

- Vecāku pabalsts
- Maternitātes un paternitātes pabalsts
- Slimības pabalsts
- Atlīdzības sakarā ar darbspēju vai apgādnieka zaudējumu
- Bezdarbnieka pabalsts

Vecāku pabalsts

- leviests no 01.01.2008
- leviests, nepaaugstinot valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu kopējo likmi
- Pabalsta izdevumi 2010.gadā – **69,6 milj. Ls** (4,5% no kopējiem sociālās apdrošināšanas budžeta izdevumiem)

Pensiju sistēma

- **1.līmenis:** valsts nefondēto pensiju shēma – paaudžu solidaritātes shēma (kopš 1996.gada 1.janvāra)
- **2.līmenis:** valsts fondēto pensiju shēma (kopš 2001.gada 1.jūlija)
- **3.līmenis:** privātā brīvprātīgo pensiju shēma (kopš 1998.gada 1.jūlija)
- **4.līmenis:** pārejas shēma (kopš 2006.gada 1.janvāra)

1.pensiju līmeņa darbības pamatprincipi

- Vecuma pensijas apmērs ir atkarīgs no uzkrātā pensijas kapitāla, pensionēšanās vecuma un prognozētā mūža ilguma pēc aiziešanas pensijā
- Minimālais apdrošināšanas stāžs – 10 gadi
- Minimālais pensionēšanās vecums – 62 gadi (abiem dzimumiem)
- Sistēmas “tīrais” dalībnieks - darba gaitas uzsācis pēc 1996.gada un pensionēsies pēc 2036.gada

2.pensiju līmenis

- Iemaksu likme 2010. gadā - 2%
(2011.g. - 4%, no 2012.g. – 6%)
- Līdzdalība obligāta (pārejas periodā līdz 2034.g. - brīvprātīga)
- Pirmie pensionāri – 2013
- Dalībnieku skaits – 1,1 milj. (2009.g.), no tiem 42,8% brīvprātīgie un 57,2% obligātie
- Dalībnieku skaits sadalījumā pa ieguldījumu plāniem:
  - Aktīvie plāni – 64%
  - Konservatīvie plāni – 27%
  - Sabalansētie plāni – 9%
- Uzkrātais kapitāls - 704,3 milj. Ls (2009)
- Faktiskais ienesīgums 2009: + 13,36% (2008: -9,83%)

3.pensiju līmenis

- Brīvprātīga līdzdalība (ar darba devēja starpniecību vai individuāli)
- Dalībnieku skaits - 189,5 tūkst. (2009.g.)
- Uzkrātie līdzekļi – 94,5 milj. Ls (2009.g.)
- Faktiskais ienesīgums
2009.g. + 10,5%   (2008.g. -10,1%)

Pārejas periods

- Pensijas piešķirtas līdz 1996.gadam
- Apdrošināšanas (darba) periods līdz 1996.gadam, novērtē ar individuālo iemaksu algu 1996.-1999.gadā
- Atvieglojumi pensijas apmēra aprēķināšanā personām ar apdrošināšanas stāžu lielāku par 30 gadiem
- Priekšlaicīgās pensijas
- Pensijas ar atvieglotiem nosacījumiem
- Piemaksas

4. Pensijas līmenis – pārejas shēma

(Pensiju reformas koncepcija, kas 1995.gadā tika apstiprināta Saeimā)

- Pensiju piemaksas tiem, kuri jau ir pensijas vecumā, kā arī pirmspensijas vecuma strādājošiem, kuri nevar pilnībā piedalīties 2.līmeņa shēmā
- Tiek izmantoti dažādi papildus ienākumu avoti – līdzekļi no privatizācijas, pagaidu finanšu palīdzība, ārvalstu kredīti, valsts iekšējie aizņēmumi, valsts budžeta dotācijas u.c., ja līdzekļu daudzums izrādās nepietiekams

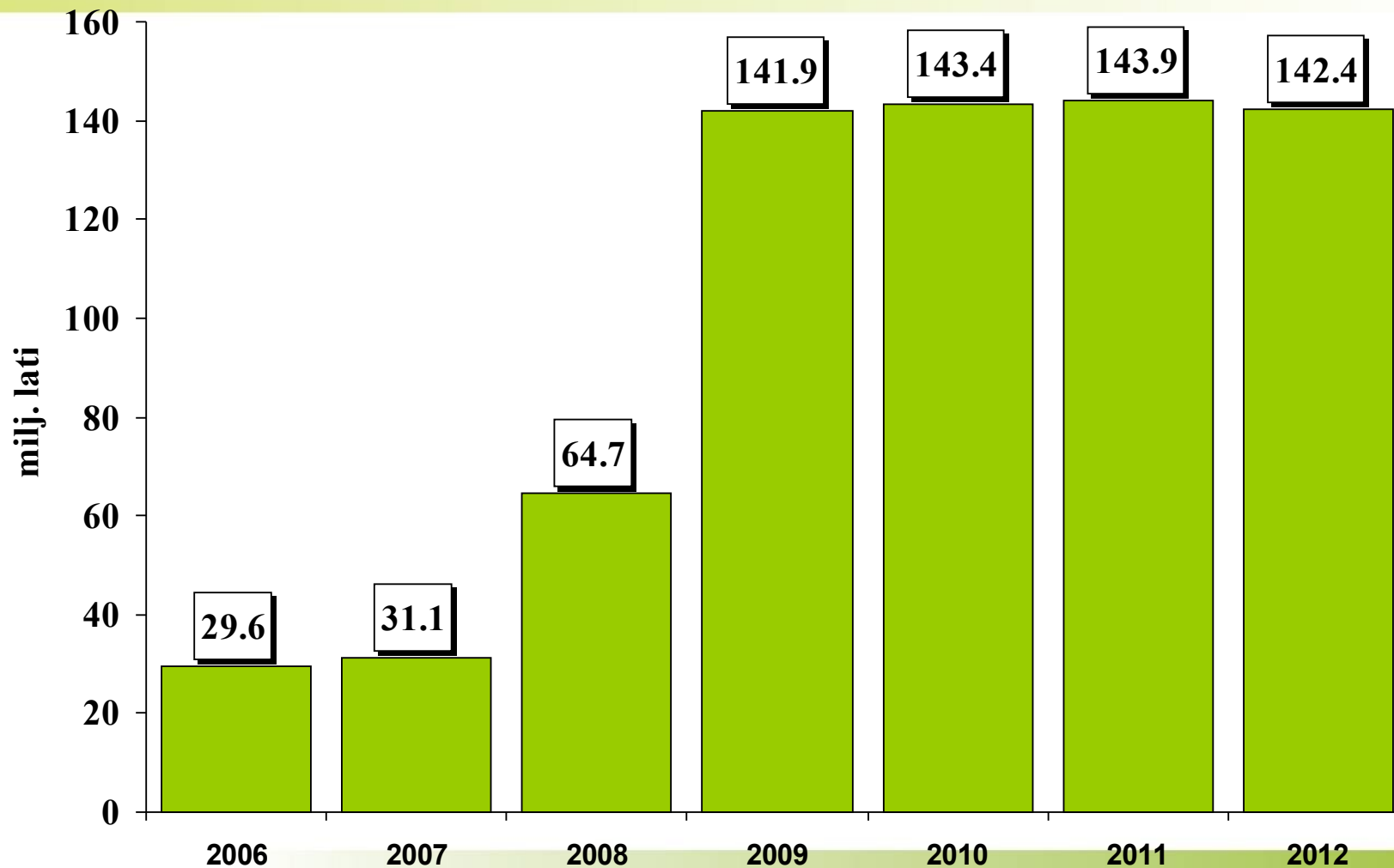

Piemaksas pie pensijām

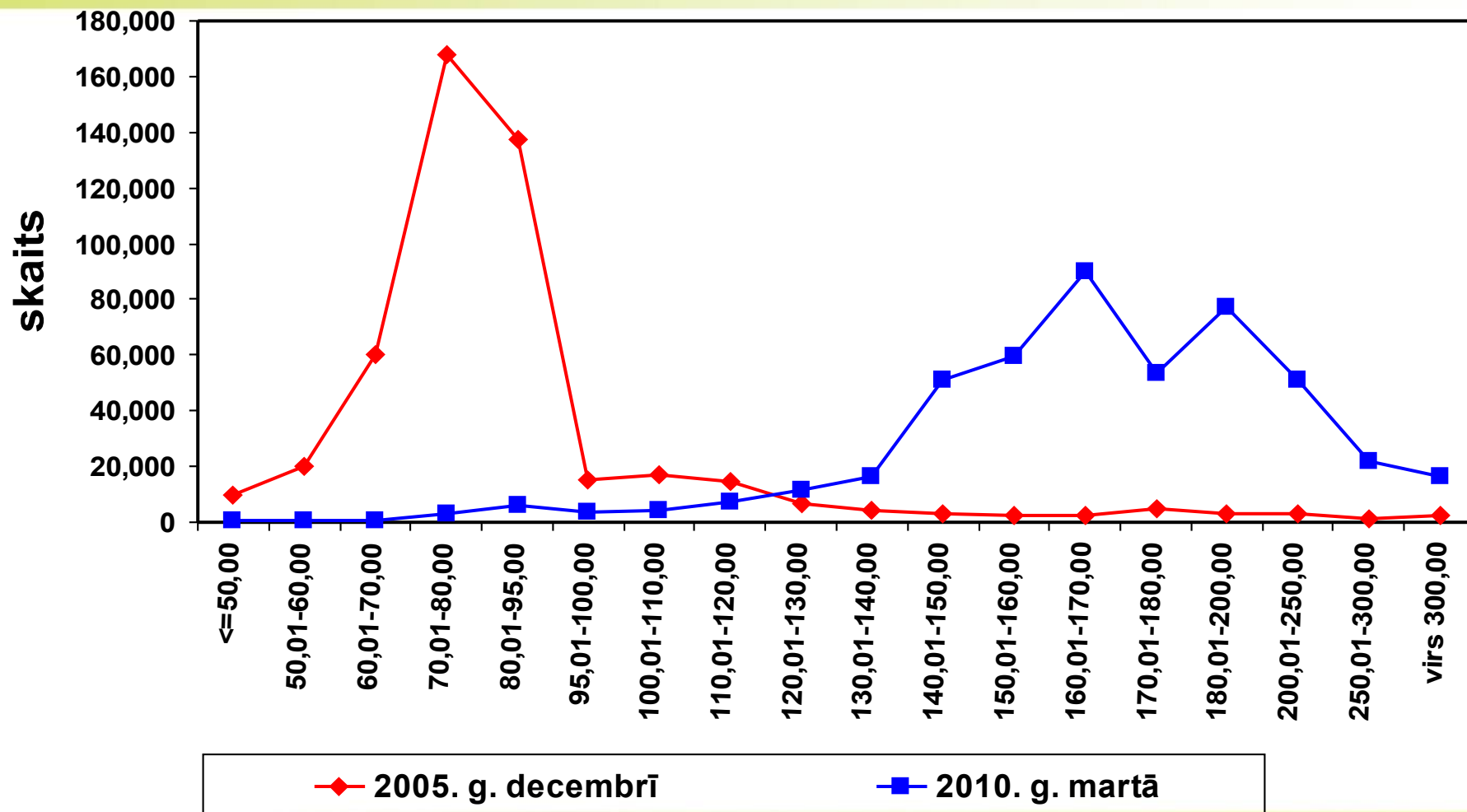
- Piemaksa pie pensijas par katru apdrošināšanas (darba) stāža gadu, kas uzkrāts līdz 1995.gada 31.decembrim
- Izmaksas avots – sociālās apdrošināšanas speciālais budžets
- **Sākotnējais mērķis:**
  - Latvijā dzīvojošiem vecuma pensijas saņēmējiem
  - pensionāriem ar lielu apdrošināšanas stāžu un zemu pensijas apmēru

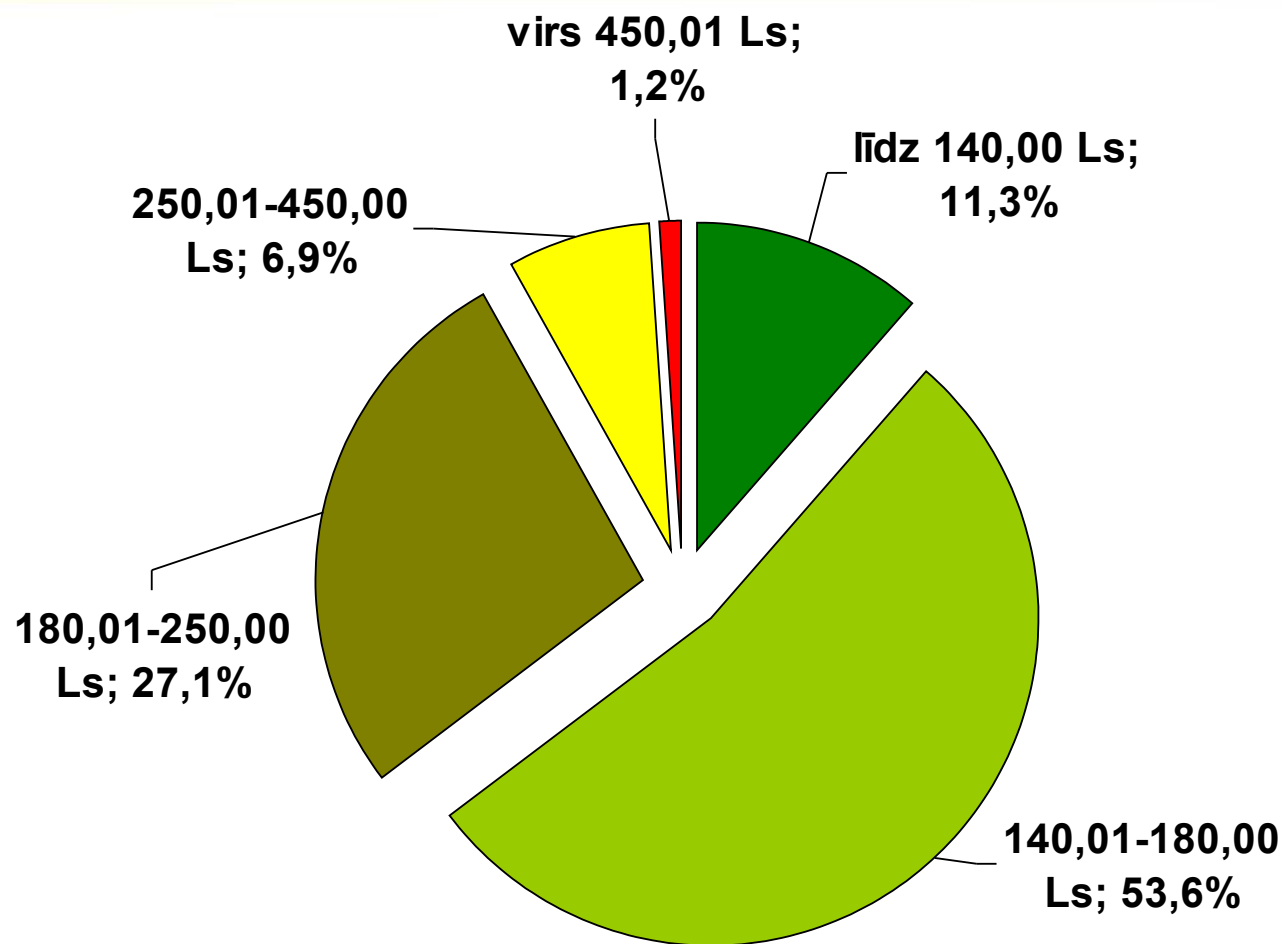
Izdevumi piemaksām pie pensijas (milj. lati)

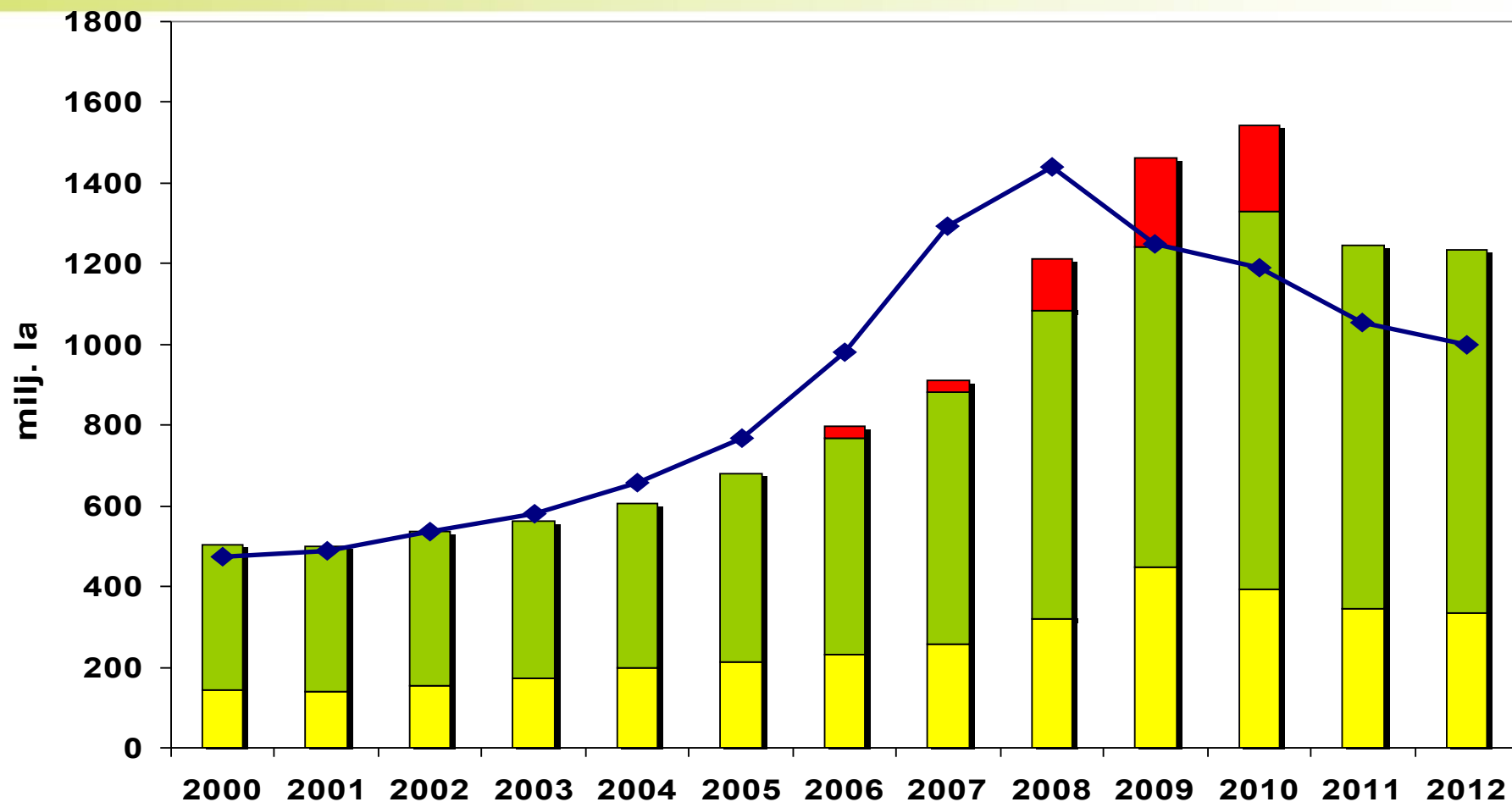
Pensiju saņēmēju skaita sadalījums pēc pensijas (2010.g. kopā ar piemaksu) apmēra

Vecuma pensionāru sadalījums pēc pensijas lieluma 2010.gada martā (%)

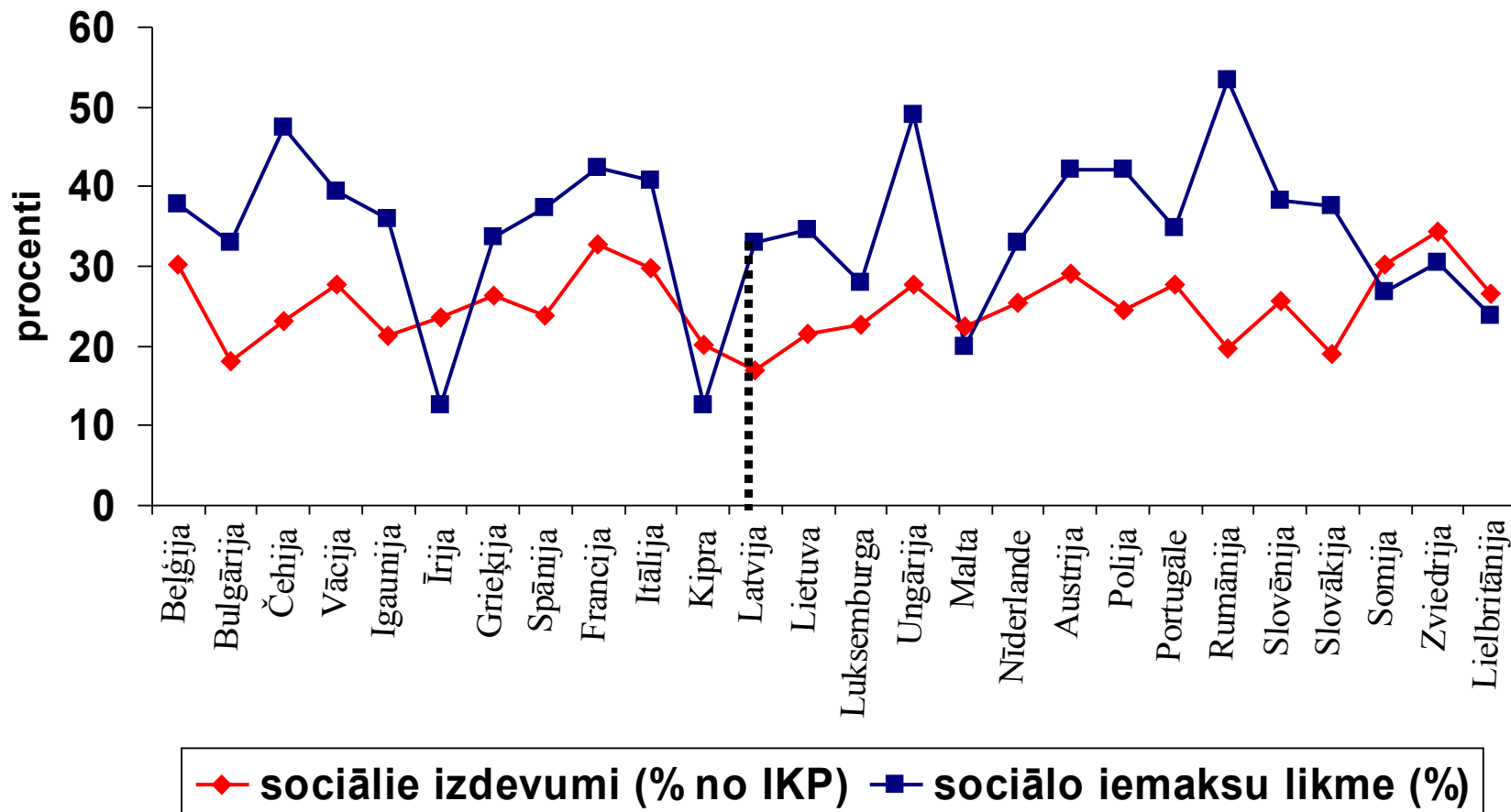
Sociālās apdrošināšanas speciālais budžets (milj. lati)

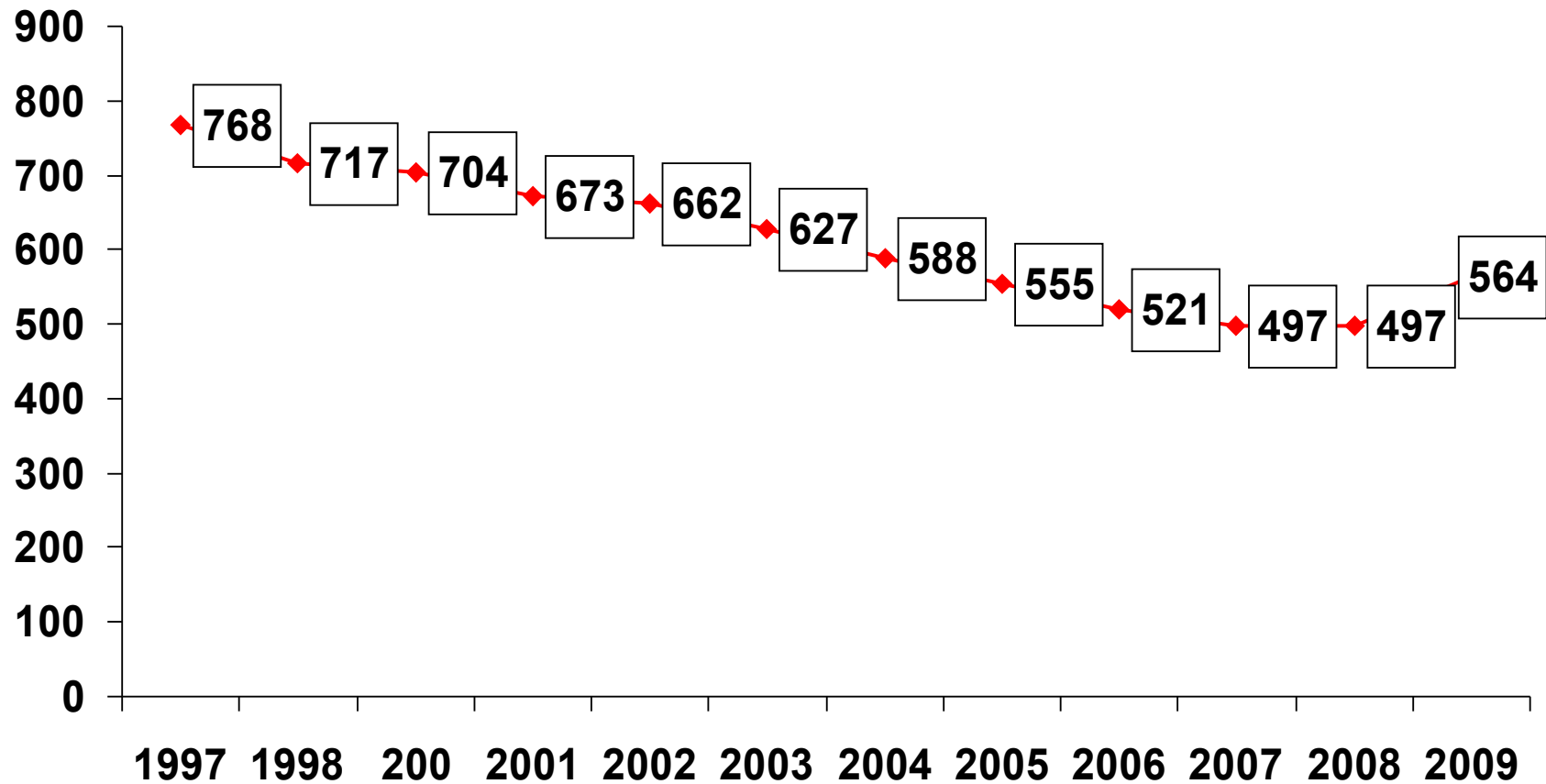
■ citi izdevumi ■ vecuma pensijas ■ piemaksas un vecāku pabalsts ◆ ieņēmumi

Izdevumi sociālajai aizsardzībai un iemaksu likmes ES valstīs 2008.gadā

Sociālās apdrošināšanas sistēmas noslodze

Izmaiņas pensiju jomā krīzes ietekmē 2009.gadā

- Iemaksu likmes pārdale starp 1.līmeni un 2.līmeni
- Indeksācijas iesaldēšana 2009.-2010.gadā
- Priekšlaicīgo pensiju apmēra samazināšana no 80% līdz 50%

Pasaules Bankas priekšlikumi

- Neapliekamā minimuma samazināšana no 165 Ls līdz 80 Ls
- Piemaksu izmaksa pensionāriem, kuriem pensija lielāka par 140 Ls
- Pensiju indeksācija ar deflācijas indeksu
- Vecāku pabalsts - 100 Ls apmērā, finansēts no pamatbudžeta

Piemērs

- Piešķirtais vecuma pensijas apmērs ir 209 lati (185 lati pensija + 24 lati piemaksa), ar iedzīvotāju ienākuma nodokli neapliekamais minimums ir 165 lati, tad izmaksājamās pensijas apmērs ir **197,56 lati**
- **Piemērojot vienlaicīgi visas PB rekomendācijas, izmaksājamās pensijas vidējais apmērs būs 153,10 lati, jeb par 22,5% mazāks***
- * aprēķinā veikts pieņēmums, ka indeksācija plānota 2011.gada aprīlī un piemērots indekss par laika periodu no 2010.gada marta līdz 2011.gada februārim

Secinājumi

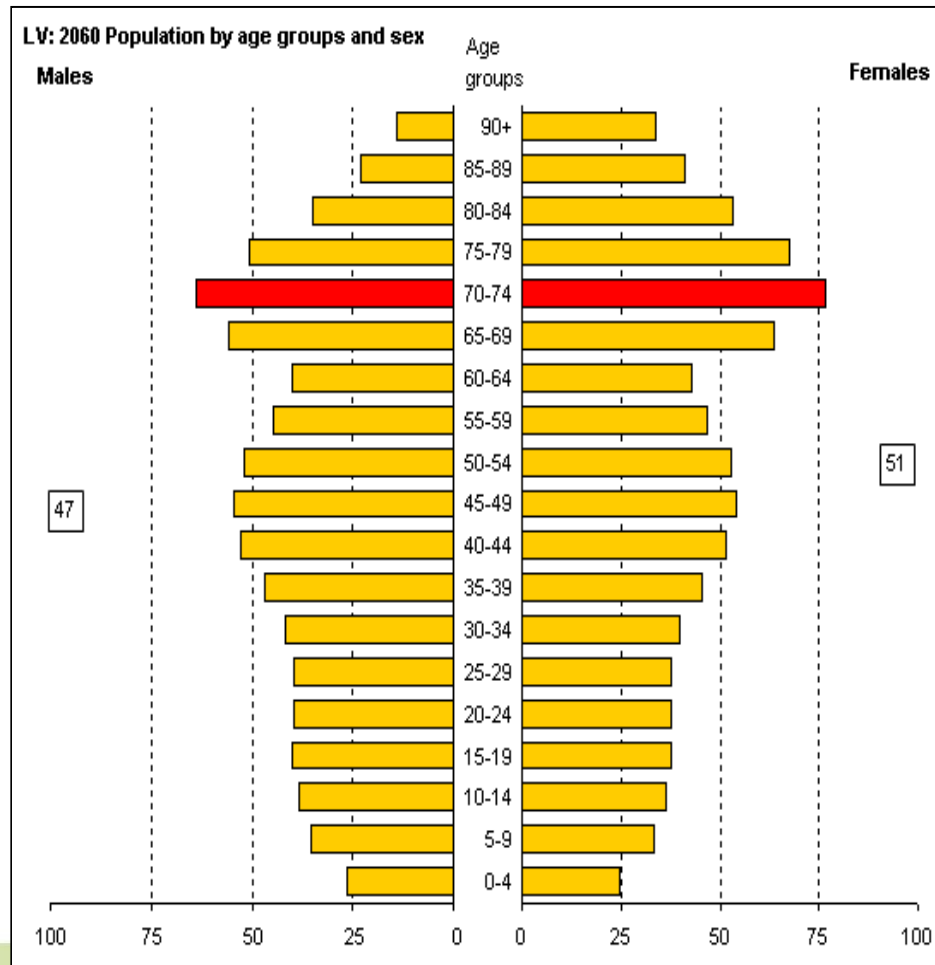
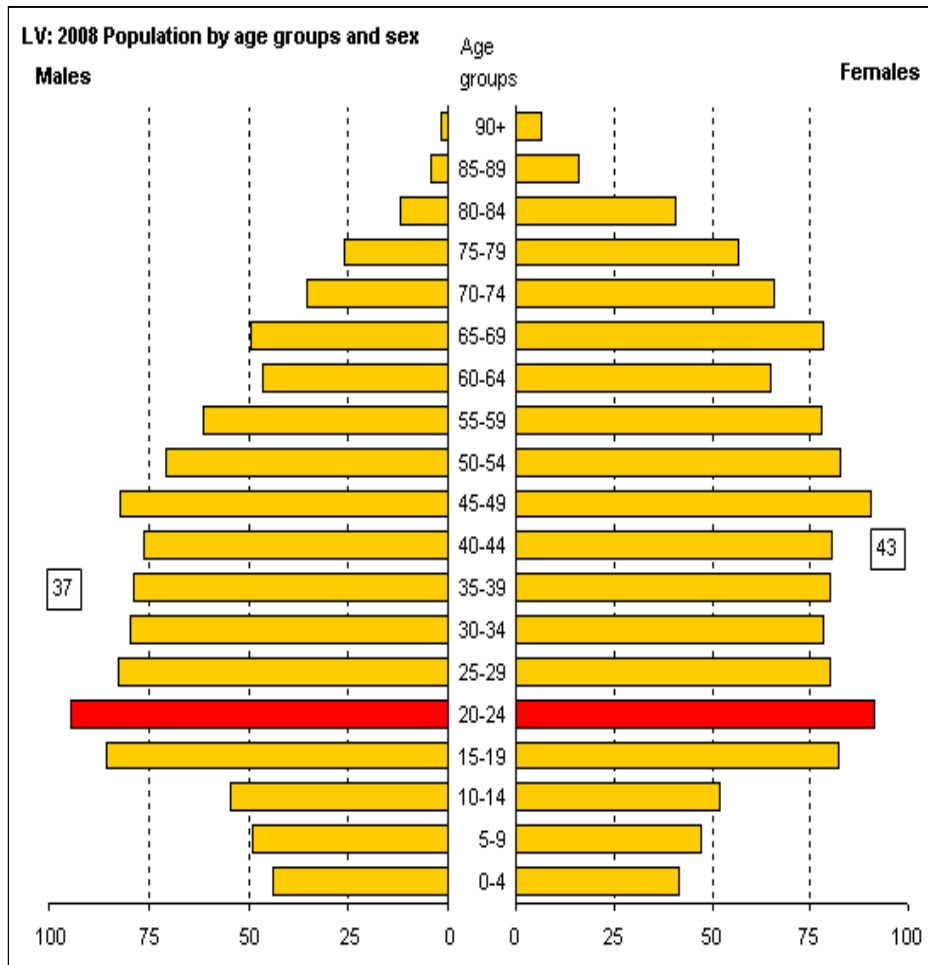
- **Radikālas reformas nav nepieciešamas** un pamatprincipi nav jāmaina
- **Izmaiņu nepieciešamību** nosaka:
  - ekonomiskā krīze un iepriekšējo gadu dāsnie lēmumi
  - demogrāfiskās izmaiņas nākotnē

Iedzīvotāju vecuma struktūra Latvijā

2008

2060

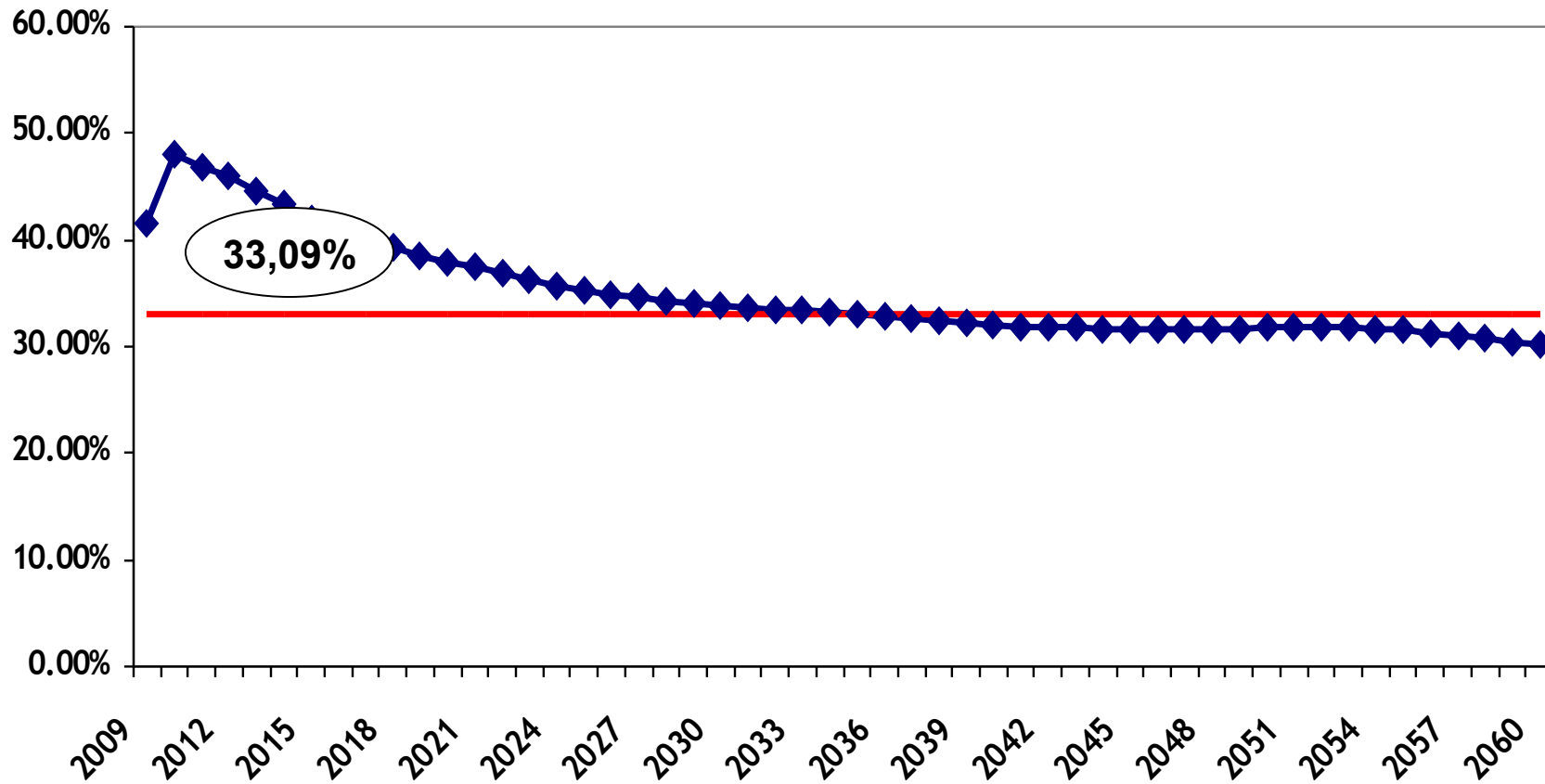

Risinājuma trīs varianti

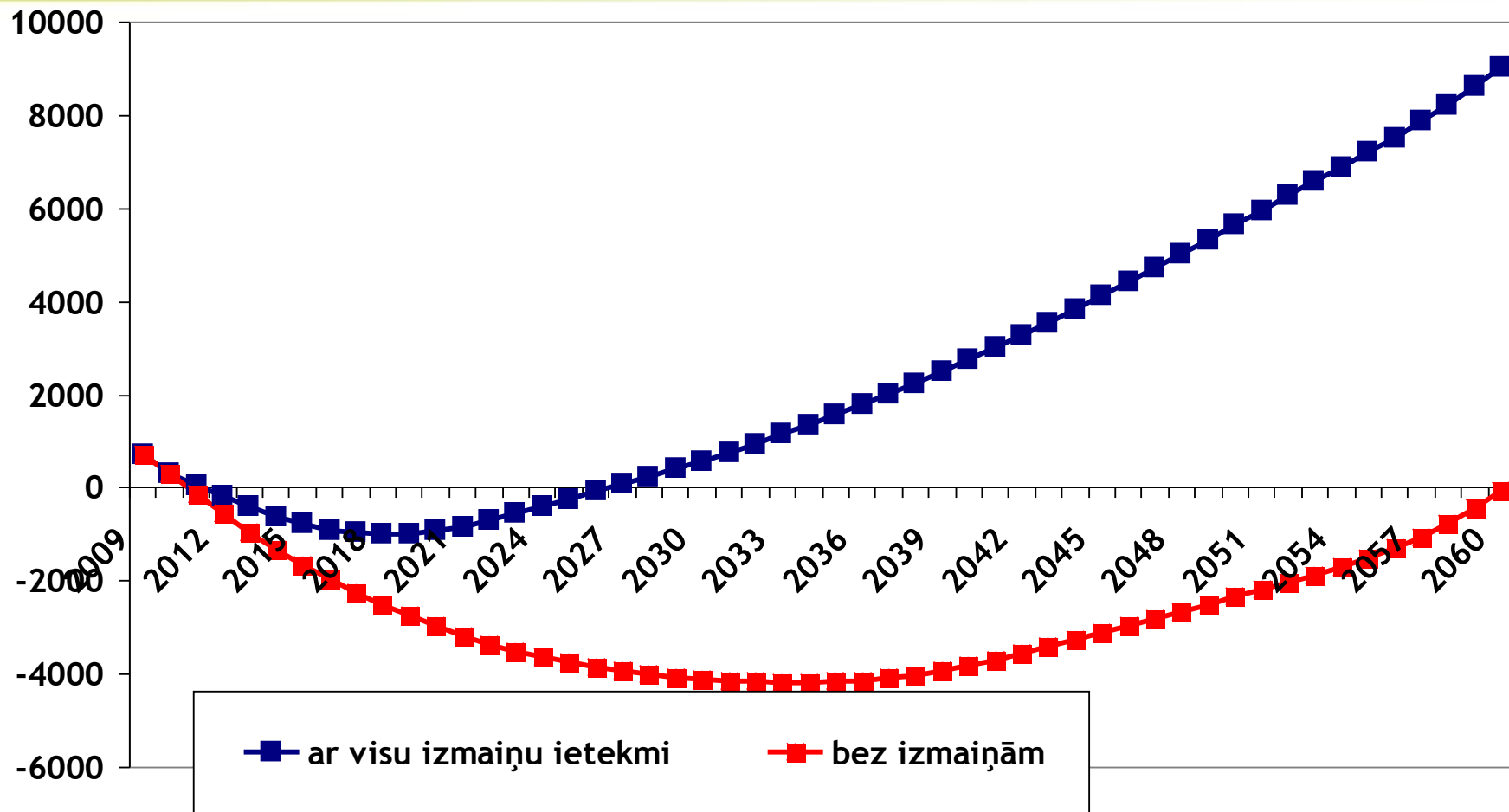
- Neveikt izmaiņas
- Paaugstināt sociālās apdrošināšanas iemaksu likmi
- Veikt šādas izmaiņas:
  - **paaugstināt pensionēšanās vecumu** līdz 65 gadiem (pakāpeniski no 2016. – 2021.)
  - piemaksu un vecāku pabalstu izmaksas **pārnest uz pamatbudžetu**
  - **pagarināt** minimālo **apdrošināšanas periodu** (darba stāžu) no 10 līdz 15-20 gadiem
  - **pārtraukt priekšlaicīgās** pensionēšanās iespēju
  - **atteikties no atvieglotajām** pensijām (jaunpiešķirtajām)
  - **pārtraukt piemaksu** piešķiršanu **jaunpiešķirtajām** pensijām, sākot no 2012.gada 1.janvāra
  - pāriet uz pensiju kapitāla uzskaiti un uzkrāšanu, vadoties no faktiski veiktajām iemaksām gan 1. gan 2. pensiju līmenī
  - **iesaldēt pensiju indeksāciju** uz noteiktu laiku

Reāli nepieciešamā iemaksu likme, ja netiek veiktas izmaiņas

Sociālās apdrošināšanas budžeta uzkrātā rezerve/deficīts (milj. lati)

Paldies!

